

Akademia Sztuk Pięknych im. Jana Matejki w Krakowie

Recenzja i ocena dorobku dydaktycznego, artystycznego oraz organizacyjnego dr Aliny Tomaszewskiej – Szewczyk w postępowaniu o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego.

Przedstawiony mi do recenzji materiał naukowy skompletowany w związku z postępowaniem o nadanie stopnia doktora habilitowanego jest efektem prawie 30-letniej działalności naukowej, konserwatorskiej i artystycznej dr Aliny Tomaszewskiej – Szewczyk. W znaczącym już dorobku habilitantki, konserwacja zabytków metalowych stanowi szczególną wyodrębnioną specjalność. Już jako asystentka dała temu wyraz w licznych publikacjach, z których najważniejsze opublikowała wspólnie z nieżyjącym już prof. UMK Januszem Krauze, swoim promotorem dysertacji doktorskiej (2006 r.).

Niewątpliwie działalność konserwatorska i wieloletnie doświadczenia, owocujące zarówno w obecnej pracy dydaktycznej jak i Jej badawcze predyspozycje pozwoliły na opracowanie i rozstrzygnięcie wielu problemów formalno-konserwatorskich całego zestawu zachowanych w polskich zbiorach dzieł sztuki. W szeroko pojętym zestawie obiektów metalowych Jej zainteresowanie obejmuje konserwację: złotnictwa, brązownictwa i mosiężnictwa, militariów, ślusarstwa artystycznego, zabytków archeologicznych, przedmiotów artystycznych wykonanych na bazie keratyny. W Jej zakres zainteresowań konserwatorskich wchodzi również zabytki kamienne.

Dobrą tradycją Instytutu Zabytkoznawstwa i Konserwatorstwa UMK w Toruniu, już od czasów jego powstania, był staranny dobór pracowników naukowo-dydaktycznych. Do ich grona należy niewątpliwie zatrudniona na stanowisku adiunkta dr Alina Tomaszewska – Szewczyk. Z obszernego autoreferatu habilitantki należy wnioskować, że oprócz znakomicie opanowanego warsztatu konserwatorskiego pod względem techniki i technologii wykonania, dużą uwagę zwraca na wartości wizualno-plastyczne opracowywanego zabytku, a problemy aranżacyjne osadzające zabytkowe dzieło sztuki we współczesnej rzeczywistości nie są Jej obce. Zagadnienia te wiążą się w szczególności z rekonstrukcją zabytków kompozycji i kolorystyką zabytkowych dzieł sztuki.

Od ostatniego awansu naukowego i dydaktycznego, związanego z uzyskaniem doktoratu w 2006 r., pełniła stanowisko starszego asystenta, a od 2008 r. adiunkta. W międzyczasie ukończyła Studium Podyplomowe Konserwacji Zabytków Metalowych. Prowadzi samodzielnie zajęcia studenckie - wykłady i ćwiczenia z zakresu konserwacji metalu. Do Jej osiągnięć dydaktycznych należy zaliczyć wypromowanie do tej pory kilkunastu prac magisterskich. Była również promotorem pomocniczym dysertacji doktorskiej z zakresu wybranych technik i technologii metaloplastycznych w restauracji dzieł sztuki z metalu. Jako promotor niniejszej pracy doktorskiej dobrze zapamiętałem profesjonalny wkład Pani

A. Szewczyk – Tomaszewskiej w opracowywaną pracę. Miałem okazję poznać wysokie kwalifikacje naukowe i artystyczne habilitantki w bezpośrednich z Nią kontaktach.

Do Jej działalności pedagogicznej należy zaliczyć projekty prowadzone ze studentami oraz półroczne programy dydaktyczne poświęcone konserwacji metali dla stypendystów z Ukrainy w ramach programu Narodowego Centrum „Gauda Polonia”. Współorganizowała wystawę studencką prac konserwatorskich obiektów archeologicznych pt. „*Gdy imię było numerem*” z Muzeum Niemieckiego Nazistowskiego Obozu Koncentracyjnego i Zagłady Stutthof w Sztutowie.

W niniejszej ocenie dorobku naukowego habilitantki należy podkreślić Jej znaczącą aktywność badawczo-konserwatorską realizowaną indywidualnie lub jako współautorka. Po obronie pracy doktorskiej w 2006 r. można doliczyć się 21 poważnych publikacji, w tym większości recenzowanych. Nie sposób w krótkiej ocenie wymienić i opisać wszystkich dokonań habilitantki. Jest to dorobek ogromny, na który składają się m.in. publikacje, recenzje i projekty badawcze. Ponadto, bierze udział w krajowych i zagranicznych konferencjach i sympozjach naukowych, wygłaszając referaty głównie z tematyki konserwacji zabytków metalowych i emalierstwa.

Do znaczących pozycji publicystycznych należy wydanie książkowe p.t. „*Szkłem malowane. Problematyka konserwatorska emalierstwa*”. To praca bardzo istotna i potrzebna w specjalizacji, jaką jest konserwacja przedmiotów rzemiosła artystycznego, m.in. dekoracji emalierskich. Jest to pierwsza w krajowej literaturze specjalistycznej przedmiotu praca, która tak szczegółowo uzupełnia aktualny stan wiedzy w tematyce konserwacji zabytkowych obiektów artystycznych emaliowanych. Istota pracy i jej oryginalność polega na przebadaniu całej gamy fabrycznych preparatów powłok malarskich stosowanych w Europie. Autorka w niezwykle rzetelnie przeprowadzonych badaniach laboratoryjnych i przy zastosowaniu najnowszego instrumentarium badawczego przebadła 12 fabrycznych farb, które do tej pory dość przypadkowo stosowano do uzupełniania zabytkowych powłok barwnych, w tym emaliowanych. Nie ulega wątpliwości, że proponowane przez autorkę do obiegu naukowego i konserwatorskiego preparaty spełniają warunki i oczekiwania w praktycznym artystycznym zastosowaniu. Osiągnięcia badawcze i artystyczne prezentowane były na wystawie habilitacyjnej, która odbyła się w Książnicy Kopernikańskiej w Toruniu w dniach 1 – 31 lipca 2020 r.

W artykule „*Konsolidacja zniszczonej mechanicznie dekoracji emalierskiej na miedzi i jej stopach za pomocą żywic termoplastycznych*” autorka, na podstawie badań laboratoryjnych i konserwatorskich stwierdziła, że skuteczną metodą zapobiegania niekorzystnym zmianom na obiektach zabytkowych jest przeprowadzenie zabiegów konsolidacji, polegających na aplikacji wytypowanego przez habilitantkę specjalnego preparatu żywicy termoplastycznej w zniszczoną strukturę emalii. Jest współautorką ważnej publikacji „*Emalie limuzyjskie z kolekcji Pałacu Muzeum w Wilanowie – zastosowanie metod analitycznych w badaniu techniki wykonania*”. Muzealne obiekty wilanowskie autorka poddała specjalistycznym badaniom służącym rozpoznaniu techniki wykonania zdobnictwa. Wykorzystała w badaniach współczesne osiągnięcia technik analitycznych, takie jak:

- spektroskopii w podczerwieni – IR (ang. *infrared spectroscopy*),
- skaningowej mikroskopii elektronowej – SEM (ang. *scanning electron microscope*) sprzężonej ze spektrometrem dyspersji energii promieniowania rentgenowskiego – EDS (ang. *energy dispersive spectroscopy*),
- obrazowanie z użyciem detektora elektronów wtórnych – SE (ang. *secondary electron*) i wstecznie rozproszonych – BSE (ang. *backscattered electron*).

W swoim artykule dr A. Tomaszewska - Szewczyk udowodniła jak współczesne techniki instrumentalne i metody obrazowania mogą znacząco wpływać na podejmowanie decyzji i na procesy prawidłowej konserwacji obiektów emaliowanych na podłożach metalowych.

W publikacji „*Materiały imitatorskie uzupełniania dekoracji malarskiej. Zastosowanie kompozytów polimerowych na bazie żywic epoksydowanych*” (praca zbiorowa) autorka przeprowadziła badania mające na celu sprawdzenie przydatności kompozytów na bazie żywic epoksydowanych z napełniaczami, jako masy do uzupełnienia emalii. Kompozyty polimerowe w większości spełniają kryteria konserwatorskie i jak zaleca autorka, mogą być stosowane do uzupełniania emalii pod względem technicznym i estetycznym.

Również w problematyce konserwacji zabytkowych obiektów emaliarskich zwraca uwagę artykuł „*Metody imitatorskie uzupełniania dekoracji emaliarskiej – scalenie kolorystyczne*” (praca zbiorowa). Szeroko zastosowane badania laboratoryjne potwierdziły przydatność handlowych wyrobów powłokotwórczych do scalenia kolorystycznego lub rekonstrukcji emaliarskiej. Wnioski z badań mogą być niezwykle pomocne w praktycznych zabiegach konserwatorskich.

Należy wymienić ponadto, chociażby artykuły obcojęzyczne: „*Application of acrylic-based nanocomposites in the consolidation of historical enamel layers*” oraz „*The consolidation of mechanically destroyed enamel decoration on copper and its alloys*”.

We wszystkich publikacjach habilitantka w przekonujący sposób udowodniła, że twórcza, ale wyważona ingerencja konserwatora dzieł sztuki w zabytek nie stanowi zagrożenia dla wartości historycznej, artystycznej i pierwotnemu przekazowi ideowemu czy autentyczności. Zawsze wykorzystywała w pracach szeroki materiał źródłowy, co uwidaczniają liczne przypisy i pozycje bibliograficzne. Na uwagę zasługują liczne pozycje obcojęzyczne. Wiedza pomocnicza, ogólnonaukowa i specjalistyczna została w sposób świadomy wykorzystana w całej działalności naukowej autorki prac przedstawionych do postępowania o nadanie tytułu doktora habilitowanego. Swobodnie porusza się w dziedzinie nauk pomocniczych, jak: optyki barwy, fizykochemii barwników i tworzyw sztucznych. Wykazała dużą znajomość technik i technologii konserwatorskich oraz historycznego i współczesnego materiałowznawstwa konserwatorskiego.

Oprócz działalności naukowej dr Alina Tomaszewska - Szewczyk, jako doświadczona artystka konserwatorka, wzięła udział w wielu praktycznych realizacjach konserwatorskich czego efektem było sporządzenie kilkudziesięciu dokumentacji opisowych, rysunkowych i fotograficznych.

Szczególną uwagę w działalności naukowej habilitantki zwracają zaproszenia do udziału w międzynarodowych konferencjach, wykładach lub wystawach artystycznych ze strony uznanych instytucji, jak np.: zaproszenia Stowarzyszenia Antykwaryszy Polskich czy Domu Aukcyjnego REMPEX z Warszawy.

Oprócz wygłaszanych wykładów i referatów angażuje się czynnie w komitetach organizacyjnych konferencji krajowych i międzynarodowych, głównie jako komisarz wystaw lub członek komitetu organizacyjnego. Jest również aktywnym członkiem krajowego oddziału ICOM.

Uczestniczy w naukowych programach europejskich i innych przedsięwzięciach międzynarodowych. Opracowuje granty z udziałem naukowców z Włoch, Czech, Iranu, Egiptu, Anglii i Francji. Jako członek zespołu eksperckiego konsultuje projekty rewitalizacji zabytkowego cmentarza na Starej Rossie w Wilnie. Współpracuje z tzw. otoczeniem społecznym i gospodarczym, gdzie znamiennym przykładem może być m.in. ustalenie techniki wykonania złoceń na detalach Pomnika Tolerancji za wzgórza Armon Hanatiziv w Jerozolimie oraz propozycji konserwatorskich, lub opracowanie programu prac renowacyjnych przydrożnych kapliczek.

Do dorobku artystycznego habilitantki należy zaliczyć również udział w indywidualnych i zbiorczych wystawach artystycznych. W wszystkich Jej pracach widać odpowiedzialność za powierzone Jej do konserwacji dzieła sztuki i zabytki. Tego rodzaju zadań, stawiających różnicowane wymagania natury naukowej, artystycznej i konserwatorskiej, może podejmować się osoba o znaczących kwalifikacjach zawodowych i doświadczeniu dydaktycznych.

Przedstawiony mi do recenzji dorobek naukowy, artystyczny i dydaktyczny daje jak najlepsze świadectwo kwalifikacji zawodowych oraz szeroko pojętych możliwości konserwatorskich autorki. Całokształt działalności habilitantki jest owocem dojrzałej wiedzy naukowej i konserwatorskiej oraz znakomicie opanowanego warsztatu badawczego i konserwatorskiego. Na podkreślenie zasługuje jednak wyróżniająca gotowość Pani Aliny Tomaszewskiej - Szewczyk do podejmowania nowatorskich zadań i szukania dla nich rozwiązań, umożliwiając tym samym rozwój i postęp w reprezentowanej przez siebie dziedzinie konserwacji metalu.

Będąca przedmiotem recenzji rozprawa habilitacyjna dr Aliny Tomaszewskiej - Szewczyk należy bez wątpienia do znaczących przykładów prezentowania współczesnej wiedzy konserwatorskiej, dlatego wnoszę o uznanie jej jako odpowiadającej pracy habilitacyjnej w dziedzinie sztuk plastycznych w dyscyplinie konserwacji i restauracji dzieł sztuki.

Prof. Ireneusz Płuska

